నకలీ హైదరాబాద్

జాగీరు చిన్నది. జాగీరుదారు దాని కన్న చిన్నవాడు! జాగీరు పేరు బూవంచ, జాగీరుదారుపేరు మురాద్.

బూవంచ చుట్టను మైలు రెండుమైళ్ల లోపలనున్న వన్నియు యూనియన్ గ్రామములు. బూవంచ నడుమగా బోవు దారిమీద శాయర్ గుడిసె ఒకటి ఉన్నది. దానిముందు వస్త్రాపహరణ ధనాపహరణములుకాని మొనగాడింతవర కెవడును లేడు.

నిజాం సంస్థానమున రజాకార్లు రాజ్యము చేయుట మొదలిడిన పిదప బజ్జు సాహెబు మురాద్‌తలలో కొన్ని అభిప్రాయములను బలవంతముగా విత్తెను. అవి అంకురించెను. దానికి ఫలముగా బూవంచ హైదరాబా దాయెను, మురాద్ నిజామాయెను; బజ్జు రజ్వీ అయెను. పటేల్ పట్వారీలు పోలీసులుగను మిగిలినవారందరును రజాకార్లుగను మారిరి.

గ్రామమునగల సుమారువేయి గడపలో ఎనుబదివందల గడప ఒక నూరుగడపకు గజగజ లాడిపోవలసివచ్చెను. అటులయ్యు తన సంఖ్యాబలమును చూచుకొని ఆ యెనుబది వందల గడపయు ధైర్యము చిక్కబట్టుకొని యుండెను. ఇటులుండగా ఒకనాడు గ్రామము నట్టనడుమ గప్పాల దిబ్బమీద కాంగ్రెసు జెండా రెపరెపలాడుచు సుదూరము కనబడెను.

దివాణమున ఆలోచన లారంభమాయెను. 'దీనిని పాతిన కాఫిర్ ఎవడు?' అని రజాక్ అనెను. అరే పార్థకాక మరెవరు? అని పీర్ అనెను. ఈమాటలు వినుచు మురాద్ మీసాలు మెలిపెట్టుచు జెండాకేసి క్రోధముగా చూచుచుండెను.

అప్పుడు బజ్జు చేతులూపుచు – 'భాయీ' మీసాలు మెలిపెట్టి క్రోధముతో జూడగా 'ఆ ఝుండా ఏల పడలేదా?' యని మన నవాబుగా రాలోచించుచున్నటులున్నారు. ఇది సత్యకాలమా? ఇది క్రియాకాలము! కాబట్టి వారి యిచ్చ యేల కొనసాగదో చూచుట మన వంతు, ఈ ఝుండా కూల్చుటయే మనపని కాదు. 'బందరులో పోయిపడదు' మనియే రజ్వీ యనెను. మరి మనమొక అగ్రహారముదాటి యింకను ఆవలికిపోయి పడుదుమో లేక ఎక్కడికిపోయి పడుదుమో అది మనకే తెలియదు. 'ఆసఫ్‌జాహి ఝుండాను ఢిల్లీకోటమీద పాతుదు' మని మాత్రమే రజ్వీయనెను. మనమో మహాఘనత వహించిన

మురాద్ జాహి ఝుండా యింకను అవల నూవీటికోటమీద పాతెదము. 'బంగాళాఖాతపు నీటితోనిజాం పాదములు కడుగుద'మని రజ్వీయనెను, ఛీ! అవి ఉప్పునీళ్లు! మనము అక్కిరెడ్డి గూడెము ఎద్దువాగులోని మంచి నీళ్లతో కడుగుదము లెండిక లెండు! మురాద్‌జందాబాద్!' అని ఉపన్యసించి మురాద్ కేసి పాము నాలుకలవలె తన రెండు చూపులను సారించెను.

అప్పుడు మురాద్‌లేచి – 'భాయీ! మా వంశభారమంతయు మీ భుజములపై నున్నది. అది నిలిచెనా మీరును నిలుతురు. అది కూలెనా మీరును కూలుదురు. మరియొకటి గురుతు చేయుదును. మీరు కారణములేనిదే కత్తి పట్టకుడు! అని యెదురుగా నున్న కలశముల జూపి లోని కేగెను.

అంతట బజ్జు – 'చూచితిరా నవాబుగారి బుద్ధి! ఇపుదు తగినకారణమున్నది గాన కత్తిపట్టుడను కొండంత అభిప్రాయమీ కొసవాక్యములో వారు కూరిపోయిరి. అని సభలో నున్న వారలందరకును తాను మురాద్ తరపున మరల కలశముల జూపెను. అపు డందరును పానగోష్ఠి యొనరించి ఒకరొకరే దివాణపు ముంగిటికి వచ్చి,

'అరే నే పఠాన్
అరే నే నరబ్
మురాద్ కూ గులామ్
కరీమ్ కూ సలామ్
కల్లు తాగితే సేర్
ఒళ్లు ముళ్లు, కాఫిర్
నల్ల తాగుదాం ఫిర్
అల్లా హో అక్‌బర్'

అని పాడుకొనుచు జెండావైపుగా నడచిరి.

2

గప్పాల దిబ్బకు నలువంకల నున్న గుడిసెలలోనుండి వచ్చిన యొక యేబదిమంది కుఱ్ఱజట్టు ఆ జెండా కఱ్ఱచుట్టును నిలువబడెను. చుట్టుపక్కల పంచలలో మరి వందమంది కోతులవలె కూర్చుండి తరిలో దూకుటకు వేచుచుండిరి. ఎఱ్ఱగందము రాచిన ఆడువారి మొగములు గూండ్లనుండి అరుణ బింబముల వలె కనబడుచుండెను. వారి చేతులను రాలురప్పలే అలంకరించెను.

మొదటి తాకిడిలో రాగల ప్రమాదమును బజ్జు గ్రహించెను. ! రజాకార్లగుంపు ముందు ముందులకు తోసికొని పోవుచుండగా తాను వెనువెనుకనే నిలువబడి - 'పులులడ్డము వచ్చినను సరే, మీరు మీ ప్రాణముల నొడ్డి ఝండా పీకి చింపి మట్టి తగులబెట్టి పారవేయవలెను. నేనిదేపోయి మురాద్ వంశమువారి కరీంఝండా చేసి తేగలను. దానిని మీ రక్కడనే పాతవలెను. మనము మొదటనే దానిని మనతో తీసికొని రాక పోవుటచెడ్డ తప్పిదము. నేను దానిని దిద్దుకొని వచ్చెదను. నేను లేనని మీరు పిక్కబలము చూపకుడు. అట్లుచూపువారు నేను తేబోవు తుపాకికి బలియగుదురు' అని తన యింటి కేసి పరుగుతీసెను.

రజాకార్లలో తెల్లగుర్రమెక్కిన ముందు గుంపు ధైర్యముతో 'తుపాకి తే, తుపాకి తే' అని యనుచు ముందడుగు వేయదొడగెను. ఇంటికి పరుగుతీయుచున్న బజ్జుకేసి వెనుక గుంపు ఆగ్రహముతో చూచుచున్నను ముందు గుంపుతో ముందడుగు వేయకతప్పలేదు.

అరే నే పఠాన్
అరే నే నరబ్
ఝండా పట్టితే మీర్
ఝండా పీకితే పీర్

అనిపాడుచు ఆ జనమంతయు జెండా దిబ్బనాక్రమించెను.

కను లెఱ్ఱబారిన గాలీబ్‌సాహెబు జెండా యరుగెక్కి - 'బద్మాష్! దుష్మన్! ఎవడురా యీ ఝండా పాతిన వాడు! వాడు తనచేతులతోనే దీని పీకిపెట్టునా లేక వాని యింటితో గూడ ఈ ఝండా కట్టను నన్నే పీకిపెట్టుమని అనునా?' అని ఝుంకరించుచు నలుదెసల జూచెను. గుడిసె లన్నియు కహకహ నవ్వదొడగెను. ఊపి పారవైచుటకు మాల్వీ గడను గట్టిగా పట్టుకొనెను. వెంటనే చేతులు గబాలున లాగుకొని అతడు కెవ్వున కేకపెట్టెను. అతని చేతులనుండి రక్తము కారజొచ్చెను. గడనిండ ఏవో సన్నని మేకులు! కొందఱు పార్థను పట్టుకొని రెక్కలు విరిచికట్టి లాగుకొనిపోయిరి.

బచ్చాసాహెబు గునపముతో గడచుట్టు త్రవ్వదొడగెను. వాని తలకొక రాయి తగిలెను. రాతితోపా టతడు క్రింద గూలెను.

అంతలో చేతులు చేతులు కలిసెను, తలలు తలలు తాకెను.

ఇంద్రునకీ గప్పాల దిబ్బమీద ఉత్సాహ మొదవెనేమో యనునటులు రాలవాన కురిసెను. జుట్టులేని తలలకును జుట్టుగల గడ్డములకును దురవస్థ కలిగెను. అపుడు గ్రామమునందున్న రజాకార్లందరును పరుగెత్తుకొని రాగడగిరి. పంచలలో గూరుచున్న

పంచెకట్టు వారందరును లేచి వారితో కలియబడుచుండిరి. లోగడ ద్వేషము కలవార లందరకును ఇసుమంతయేని ప్రయాసలేకయే యిపుడు ప్రతీకారము నెరవేరుచుండెను. తనకొరకే యింతహడావడి జరిగిపోవుచున్నదని కాబోలు ఆ జెండా ఉత్సాహముతో ఊగులాడిపోవుచున్నదో కొందల పాటుతో కొట్టుకొనుచున్నదోకాని అది ఊగుచును కొట్టుకొనుచును ఉన్నది.

రజాకార్ల కిపుడు సంఖ్యాబల ప్రాబల్యము తెలిసి వచ్చెను. 'బజ్జు ఇంకను తుపాకి తేలేదా?' అని రజాక్ అరవదొడగెను.

తుపాకి మీటతోగాక తుపాకి మంటతోడనే యెదిరి బలమునకు బలముడిగెను. ఇంతలో నెంతో దూరమున నొక మోత మోగెను! మరల మోగెను.

బజ్జు వచ్చి ఒకరాతిని జెండాపై విసరెను. అతడు పనికిరాని పాత తుపాకి కట్టె నొకదానిని జెండాకు గురిచేసి పట్టుకొనెను. వానివెనుక నొకడొక టపాకాయకొట్టెను. తుపాకితోపాటు జెండాతూటు అందరకును కనిపించెను.

'ఊఁ! మరియొకతూరి పేల్చు, మరియొకతూరి పేల్చుమ'ని మస్తాన్ అరచెను. మరల నొకమోత వినబడెను. ఎదరి వారందరా తుపాకిని చూచి ఎగరోజు దిగరోజులుగా పారిపోదొడగిరి. రజాకార్లూరిమీద కెగబడి దోచుకొనమొదలిడిరి.

తుపాకి తరచు మోగుచుండెను. రజాకార్ల గృహములలో చెరపడిన ఆడువారి యేడుపులు వినబడుచుండెను. కొందర యిండ్లు ధన ధాన్యములతో నిండుచుండెను, కొందరాడువారు పొలముల కడ్డము పడజొచ్చిరి. రజాకార్లు పార్థుని గృహమునకు నిప్పంటించిరి, దానిలో నతని నింకనుత్రోసివేయక ముందే దాని ప్రక్కనున్న పెద్దపాక యొకటి అంటుకొనెను.

'అరెరే! మురాద్ గారి పశువులదివాణ మంటుకొనెను, చల్లార్పుడు చల్లార్పుడు' అని బజ్జు అరచెను.

3

నిప్పచ్చరమగు బజ్జు-ఇల్లు ధాన్యపు కొట్టాయెను, ఇక నతనికొక సంవత్సరము వరకును నిశ్చింత.

బజ్జు తన వాకిట కూరుచుండి హుక్కా లాగుచుండెను. రజాకార్లొక రొకరేవచ్చి అతని యరుగు నొడ్డోలగ మొనరించిరి.

అపుడు బజ్జు బొజ్జ సవరించుకొనుచు 'అరే భాయి! ఇంతటితో ఈ ప్రజలపని అయిపోయెను, మురాద్ జాహీకీ జిందాబాద్' అని అరచెను.

'బజ్జాకూ జిందాబాద్! మురాద్ జాహీకీ జిందాబాద్' అని ఆ సభ్యు లందరును హర్షధ్వను లొనరించిరి.

బజ్జు మీసము మెలివేయుచుండెను. అపుడాసభ్యులలో కొందరులేచి 'ఈ యూరివారి పనియాయెను. నీపనియు నాయెను గాని మాపని కాలేదు భాయీ' అని యనిరి.

మీసము మీఁది చేతిని ముంగలికి పొడిచి, బజ్జు - 'ఈ యూరిలోనే మున్నదిరా పాగల్! తైదల్ జొన్నల్, జొన్నల్ తైదల్, తిరుగ వేసినను అంతే, బోర్లవేసినను అంతే! నైజాం లోనికిపొండు. బియ్యము, వియ్యము ఇల్లు, ఇల్లాలు, బంగారము, బాయిజీ, అదిగో రజాకార్లు పిలుచుచున్నారు! పొండురా! వెంటనే పొండు. ఈ పిచ్చయూరిలో నేమున్నదిరా తైదల్ జొన్నల్! జొన్నల్, తైదల్.

రజాకార్లు నిజముగానే పిలుచుచున్నారని కొందరు వినుటకు చెవులు దోరబెట్టుకొనిరి. శుష్కదరిద్రులు పలువురు పరస్పరము మొగములు చూచుకొని 'బజ్జాకూ జిందాబాద్' అని అరచి 'మేము మా సంసారములతో ఇపుడే నైజాముకు రవాణా యగుదు'మని లేచిరి.

అపుడు బజ్జు మీసములమీద చేయివైచి 'అదీ మగవాని పని! అచ్ఛా! చలో నైజాంకు, నైజాంకూ చలో' అని పొడవైన తన మీసమును నైజాంకేసి లాగి చలో! నే చెప్పి నటులు మీరిపుడక్కడికి వెళ్లి నవాబులై కూరుచుందురు. అపుడెవరేని 'బజ్జు నెరుగుదురా' అని యడుగుచో ఆకాశము కేసి చూతురు అని అక్కడివారి మొగములు చూడదొడగెను.

రజాకార్లు నాలుకలు కరచుకొని 'నై నై. నిన్ను మరచుటే? నీ విషయములో సైతాన్‌కూడ నమక్‌హరాం కాదు' అనిఅనిరి.

'అటులగుచో మరచిపోక యేమి చేయుదురు?' అని బజ్జు ఆకాశముకేసి చూచుచు చిటిక వేసెను.

మరిచిపోక తామేమి చేయగలరో తెలియక రజాకారు లొకరి మొగ మొకరు చూచుకొని పిదప నేల జూచుచు నిలువబడిరి. వారిలో నొక గడుసువాడు - 'హంకూ బజ్జా ఆగే, అల్లా పీఛా. మాకు బజ్జు ముందు, దేవుడు వెనుక' అని బజ్జుకు సలాం చేసెను.

బజ్జు వెడ నవ్వు నవ్వి అరే పాగ్లా! సుమ్మా ఆగే, బజ్జా పీఛా, ఆరి పిచ్చివాడా! బంగారము ముందు, బజ్జు వెనుక, డబ్బు లేనిచోబతుకెటులు? బతుకుచో బజ్జు. కాబట్టి డబ్బుకొట్టుకొని రండు! అటుతరువాత నేను, అనగా?' అనిప్రశ్నించెను.

ఈ 'అనగా' ఎవరికిని అర్థము కాలేదు అందరును 'యా అల్లా' అని కూర్చుండిరి. అపుడు బజ్జు – 'అల్లా యట అల్లా?' అల్లా యనుచు కడుపులో చల్లకదలకుండ కూర్చున్నచో కడుపు నిండునా? బంగారము తెండు. బంగారములో అల్లా ఉన్నాడు, ఇదియే మీకు మంత్రము. సరే యిక జాలుగాని నామాట?' అని యనెను.

'ఓ అదియా? మాకు బంగారము దొరకవలయునుగాని నిన్ను మరతుమా భాయీ? నీ తరువాతనే మేము, మేము తెచ్చినదంతయు నీ ముంగలనే ఉంచెదము. నీవే పంచుము' అని అందరును ఒక్కరై పలికిరి.

'అచ్ఛా' అని బజ్జు లేచెను.

రజాకార్ల కచటనే కుబేరుని నిధులు కనబడెను. బ్రహ్మదేవుడు, అంతపొడవుగా చేతులు పెట్టలేదుగాని, అటులు పెట్టినచో వారందరచటి నుండియే నిజామునేలలోని బంగారము బాముకొనుటకు బారచాచియుందురు.

4

స్వయముగా మహాఘనత వహించిన మురాద్ జాహీ...

'మేము గౌరవపాత్రుడైన బజ్జు సాహెబును మహామాత్యునిగా జేయ నభిలషించితిమి. అతడు అమాత్యులను ఏర్పాటుచేసి ప్రజలలో విప్లవము నడగార్చి మా ప్రభుత్వమును సుప్రతిష్ఠితము చేయుగాక'

అని ఫర్మానా జారీ చేసెను.

నాటి సాయంకాలముననే గౌరవపాత్రుడు మహామాత్యుడు బజ్జు సాహెబు, మౌలా అలీని రెవిన్యూమంత్రిగను రజాఆలీని కోశమంత్రిగను చేసెను. అల్లా పిచాయ్‌ని పిచ్చయ్యగా మార్చి హిందువులకు ప్రతినిధిగా చేసెను. నిమ్నజాతులనుండి షాం బందర్‌ను మంత్రిగా తీసికొనెను.

ఈ మంత్రులందరును కలిసి ఆ మరునాటి ప్రొద్దుననే ప్రజలలో విప్లవము నడగార్చుటకు పూనుకొనిరి. యూనియన్ ప్రజలెవరును తమగ్రామమునుండి పోగూడదని ముందొక కట్టుబాటు చేసిరి.

రెవిన్యూ మంత్రి మౌలాలీ యూనియన్ సరిహద్దులలోనుండు భూభాగమంతయు బూవంచ సంస్థానమునకు కలిపి, బూవంచ సంస్థానములోని కొంతపొలమును తన పొలములో కలుపుకొనెను. కోశమంత్రి రజాఅలీశాయరంతయు దివాణమునకును చూరగొన్న ధనమంతయు తనకును ఏర్పాటు కావించుకొనెను. హిందువుల ప్రతినిధి పిచ్చయ్య పాయకాగ్రామములో నున్న రైతుల కడనుండి శిస్తులు వసూలుచేసి వారలకిపుడు

రసీదు లొసగుటకు వీలులేదని కచ్చితముగా చెప్పివేసెను. నిమ్నజాతుల ప్రతినిధి షాంబందర్ నిమ్నజాతులను పిలిచి 'మీరందరును వెంటనే రజాకార్లలో చేరుడు మీ పొలములకు శిస్తు లేకుండ జేయుదుము' అనిచెప్పెను.

వారిలో పెద్దలు లేచి 'అయ్యా మాకు పొలములేలేవుకదా! అబద్ధాల పెండ్లికి అరువది గడియలు త్యాజ్యమన్నటులున్నది' అని యనిరి.

'ఓరి పిచ్చివారలారా! ఊరక కూరుచున్నచో పొలము లెటులుండును? పొండు! రజాకార్లలో చేరుడు! పొలములో కాలుపెట్టుడు! ఎవడే పొలమున కాలుపెట్టునో వానిదే ఆ పొలము! మురాద్‌కూ జిందాబాద్ పొండు' అని షాంబందర్ వారల కుపదేశించెను.

హరిజనులలో పలువురు రజాకార్లలో కలిసిపోవుటవలన ప్రజలు తమకుగల ధనమును నగలను తీసికొని ప్రొద్దుగ్రుంకగనే యూనియన్‌గ్రామములలోనికి వలస పోవుటకు నిశ్చయించుకొనిరి. సాహసముకలవారు కొందరు మారుప్రభుత్వము నేర్పాటుచేయ నుద్యమించిరి. సామాన్యు లందఱు బజ్జు చేతి టపాకాయ తుపాకికి వెరచి తమ యదృష్టమును దైవమునకు వదలిరి.

జిన్‌దార్ యంగ్ పోలీసుశాఖనంతయు తనచేతి క్రిందికి తీసికొని రజాకార్లకు రక్షకుడై నిలిచెను. సూర్యుడస్తమించెను. చీకటు లాకాశమునకు తారు పూయగడగెను. అంతట వలస ప్రారంభమాయెను. ఆ సంగతిచూచి అంతకుముందే రజాకార్లును వారిలో కలిసినవారును సరిహద్దులలో సాయుధులై కాపుకాయుచుండిరి.

వలసపోక అపుడు ఊరనున్నవారి కుపద్రవము కలుగలేదుగాని నిద్రయే మాత్రము లేదు. వారికి తుపాకిమోత మాటిమాటికి వినబడుచునే యుండెను. అనుపదమే బాలురయు వృద్ధులయు స్త్రీలయు ఆర్తనాదములు వినబడుచుండెను. 'ఇది యేమి' అని ప్రతివాడును చూచుటకు లేచును. టపాకాయ తుపాకిమోత విని కుప్పున కూలబడును.

తెలవారులోపల బజ్జు ఇల్లు బంగారమాయెను. సరిహద్దులలోని శవములను నక్కలు లాగుచుండగా అచటనే గోతులుతీసి హరిజనులు వానికి అనాథ సంస్కారము చేయుచుండిరి. గ్రామములో నిపుడు ఆడువాండ్ర జనాభాయే యెక్కువ అని పటేలు చెప్పెను. ప్రజలలో శాంతి యేర్పడెనని పిచ్చయామాత్యుడు ప్రకటించెను.

5

నర్మసచివుడు నజీమ్ ఆ సాయంత్ర సమయమున బసవన్నగౌడు ఇంటికివెళ్ళి– 'మహరాజ్! నీపంట పండినది. నవాబుగారు నిన్ను తండ్రిగా భావించి సింహాసన మెక్కింప బోవుచున్నారు! కాటమదేవదరకు ముడుపు కట్టు! కల్లుకుండకు మొక్కు. రాత్రి

ప్రొద్దుపోయిన తరువాత మురాద్‌జాఫీ మీ గృహమునకు ష్యయముగావేంచేయుదురు' అనిచెప్పి నిర్గమించెను.

బసవన్నగౌడు కొడుకు గ్రామాంతరమున నుండెను. బసవన్నగౌడు మూడు కాళ్లముదుసలి. అతడు సింహాసన మెక్కబోవుముందు కుక్కిమంచ మెక్కెను.

మురాద్ మూలపురుషుడు కరీంహయాములో 'కొత్తకోడండ్రు నవాబు కొకరేయి నజరానా' అను ఫర్మానా అమలులో నుండెను. పాతబడిన ఆ ఫర్మానా బజ్జు నిర్బంధముచే మురాద్ మరల అమలులోకి తే దలచెను.

మురాద్‌పట్టమహిషి ఫాతిమా ఈ సంగతివిని మృత్యువు జుట్టుపట్టు కొనెనని గ్రహించెను. చెప్పినచో వినువాడుకాడు మురాద్? అతనికి దెబ్బతగులవలెను, అపుడు వినవలెను. కావున 'ఆడువారి నందరను పోగుచేసి మగవారికెదురుగా నొక యుద్యమమును సాగించుచో నెంతలెస్సగనో యుండునుగదా! అది నెరవేరుచో హిందువులకును ముసల్మానులకును నడుమనడుమ కలుగు కయ్యములు కనబడకుండ పోగలవు' అని దీర్ఘముగా నాలోచించుచుండగా కారుమబ్బులు కమ్మిన ఆకాశము పళపళమని అరచెను.

హఠాత్తుగా ఫాతిమాపాదములమీద రెండు చల్లని చేతులు.

ఫాతిమా తెల్లబోయి చూచెను. - గౌడు కోడలు గౌరమ్మ! బంగారపు బొమ్మ!

'ఆహా! నాకు చెల్లెగుచో...' అనిఫాతిమా లోపల ననుకొని - 'బేటీ! బెదరకు! నీవు పోయి చక్కగా గది అలంకరించు! ఊదువత్తులు వెలిగించు! ఫూల్‌దానలో పూలుంచు! అత్తరులో గది యలుకు...' అని యిటులుచెప్పకొనుచు బోవుచుండగా గౌరమ్మ 'ఇదేమిటమ్మా? రక్షింపుమని రాగా భక్షింతునని అనుచున్నావు' అని ఫాతిమాకేసి చూచెను.

ఫాతిమా నవ్వి 'కాదు! విను, నీకు ధైర్యమున్నచో ఆ మంచముమీదనే పడుకో, నేను సమయమునకు వచ్చి నీ మంచముమీద శయనింతును. ఆ పైని ఏమి తమాషా జరుగునో చూతువుగాని!' అని యనెను.

ఇది యంతయు జరుగుపని కాదని తలచినటులు గౌరమ్మ నేల చూడదొడగెను.

'ఫాతిమా కనిపెట్టి, ఇదియథార్థము. నీకు ధైర్యమున్నచో నేచెప్పినటులు చేయుము. లేనిచో మీ పుట్టినిల్లు నూవీడు కూతవేటుదూరమేకదా! అటకు పారిపొమ్ము' అని చెప్పెను.

గౌరమ్మ కీరెండును అసందర్భములుగనే కానిపించెను. అయినను ఈ రెంటిలో మొదటిదే సాధ్యము. కావున తనకు నమ్మిక కలుగుటకు 'అవసరమగుచో నుపయోగించుటకు నాకొక కత్తియిత్తువా?' అని యడిగెను.

'ఓసి పిచ్చితల్లీ! మీ గీత కత్తికంటె పదనైనకత్తులెచట నుండును? పోయి దానిని దగ్గరపెట్టుకో! అంతగా అక్కర అగునేని అదిగో ఆ చేకత్తిని గూడ మొలలో దాచుకో' అని ఫాతిమా గోడకు వ్రేలాడు నొకకత్తి తీసియిచ్చెను. గౌరమ్మ ఏనుగెక్కినటులై వానలో తడియుచున్నను చాటుచాటుల నక్కి ఇంటికి వెళ్ళిపోయెను.

మెరుపులు భరతనాట్యమున కుపక్రమించెను. మబ్బులు మద్దెలలు వాయించ గడగెను. కారుమబ్బులు చిమ్మచీకటితెర కట్టెను.

గౌండ్ల గూడెమునందలి నడివయసు వాందరును లాటీలు పుచ్చుకొని యథాసమయమున బసవనగౌడు ఇల్లు చుట్టుముట్టుటకొక కొట్టములో కూరుచుండిరి. వారిలో నొకడు 'మనము బజ్జు తుపాకిని ముందు లాగివేయవలెను' అని అనెను. ఇంకొకడు నవ్వి 'నేటికి తెలిసెను, అది టపాకాయలతో తుపాకి ఆయెనురా' అని యనెను. అంతట నందరకును ధైర్యము కలిగెను. 'నైజాములోనికి పోయిన యేబదిమంది రజాకార్లు నేడు తిరిగివచ్చిరి; వాండ్రు వచ్చిపడినచో కేవలము మనము నిభాయింపలేము' అని మరి యొకడనెను. 'ఒరే వాండ్రకు మంచిశాస్తి జరిగెను. వారి యాలుబిడ్డల నందరను పఠాను లెత్తుకొని పోయిరి. వీండ్రు అడ్డము పోయి కన్నులు లొట్టలుపడి కొందరును కాళులు సొట్టలుపడి కొందరును బండ్లమీద ఇండ్లకు చేరిరి' అని వేరొకడు చెప్పగా అచటనున్న అందరకును మూపులు మూడాయెను.

గౌరమ్మ గదిలో సాంబ్రాణిపొగ లూసరవెల్లులవలె చీకటులలో పాకిపోవుచుండెను. మంచిగంధపు పరిమళము మద్య భాండమునకు ముదార్ చెప్పుచుండెను.

అపుడు ఫాతిమా బసవగౌడు కొడుకు వేషము తాల్చి తాటాకుల గొడుగులో గౌరమ్మ ఇంటి ముంగిటికివచ్చెను. అరుగుపై కుక్కిమంచములో కుళ్ళుచున్న బసవన్న కనులెత్తిచూచెను. కొడుకు కాటమయ్య!

బసవనకు నగము బరువు పోయెను. 'ఇంత ప్రొద్దుపోయి వచ్చితివి! ఇపుడేమితిండి? నాయనా! వెచ్చగా పడుకొ'మ్మని అతడు తన మిగిలిన బరువును గూడ పోగొట్టుకొనెను. కాటమయ్య వేషములోనున్న ఫాతిమా ఆ సాంబ్రాణి పొగలనుబట్టి సూటిగా గదిలోనికి వెళ్లెను. గౌరమ్మ గుండెలు ఝల్లుమనెను. ఎదుట మగడు! ఆ మగడు వేషము తొలగించెను. ఫాతిమా!

పలువురు రజాకార్లతో రెండువందల టపాకాయలతో ఒక తుపాకికట్టెతో బజ్జువచ్చి వానను తిట్టుకొనుచు బసవగౌడు ఇంటిచుట్టును ఠాణెము వేసెను. మరికొంతసేపటికి మహాఘనత వహించిన మురాద్‌జాహి బసవనగౌడు వాకిటినుండి వచ్చు అగేలుపొగలకు

సొగసి ఒక్క అంగలో గదిలోనికి పోయిపడెను. ప్రక్కమీదినుండి పాముపలె ఫాతిమా లేచెను.

మురాద్‌కుప్పున కూలబడెను. వాకిట కఱ్ఱలు లేచెను, రజాకర్ల తలలు పగిలెను. టపాకాయలు వితగా మోగను. బజ్జువానలో బద్దుడాయెను.

అపుడు ఆ గూడెములోని కొందరు కఱ్ఱలతో కత్తులతో బసవగౌడు గదిలో ప్రవేశింపబోయిరి. ఫాతిమా ద్వారమున కడ్డముగా నిలిచి 'యు.యస్.ఓ'కు అప్పీలు చేసికొననిదే మీరు మానిజాంగారిని బందిగా చేయవలదు' అనియనెను.

సరిగా ఆ సమయముననే – 'నిజాము హిందూస్తాన్ సేనలను తన సంస్థానము లోని కాహ్వానించె'నని రేడియో చెప్పెను.

వానలో వాకిట పడియున్న బజ్జు 'నిజాంగారికి ఒకకన్ను హిందువు; ఒక కన్ను ముసల్మాన్' యని యరచెను.

లోపల పడియున్న మురాద్, 'నేను కంఠమువరకు హిందువును, ఆ పైని ముసల్మానును' అని అందరకును సలాము కొట్టి మరల నమస్కారముచేసెను.

●